

Zbor za učenje vjere

Promišljanja o prijedlozima za zakonsko priznavanje životnih zajednica među homoseksualnim osobama

UVOD

1. Raznim pitanjima homoseksualnosti u posljednje su se vrijeme višekratno pozabavili Sveti Otac Ivan Pavao II. i mjerodavni dikasteriji* Svete Stolice.¹

Naime, homoseksualnost je uznemirujuća moralna i društvena pojava, čak i u zemljama u kojima ne predstavlja važan pravni problem. No ipak, ona sve više zabrinjava u zemljama koje su već zakonski priznale ili namjeravaju udijeliti zakonsko priznanje homoseksualnim zajednicama, što u nekim slučajevima uključuje i mogućnost posvajanja djece. Ova Promišljanja ne sadržavaju nove doktrinarne elemente, nego im je namjera podsjetiti na bitne točke o navedenom problemu i podastrijeti neka razumska obrazloženja, korisna biskupima za sastavljanje posebnih intervenata, već prema posebnim prilikama u raznim dijelovima svijeta, a kojima je cilj štititi i promicati dostojanstvo braka, temelja obitelji, te postojanost društva, kojem je ta ustanova konstitutivni dio. Promišljanjima je također cilj osvjetliti djelovanje katoličkih političara kojima se pružaju smjernice sukladne s kršćanskom savješću kada se nađu pred nacrtima zakona koji se tiču ovoga problema.² Budući da je riječ o materiji koja se tiče naravnoga moralnoga zakona, obrazlaganje koje slijedi nudi se ne samo vjernicima, nego i svima onima koji su zauzeti u promicanju i obrani zajedničkoga dobra društva.

I. NARAV BRAKA I NJEGOVA NEODRECIVA OBILJEŽJA

2. Učenje Crkve o braku i o komplementarnosti spolova iznova iznosi istinu utvrđenu ispravnim razumom, koju kao takvu priznaju sve velike svjetske kulture. Brak nije bilo kakvo sjedinjenje ljudskih osoba. Njega je Stvoritelj utemeljio s njegovom naravi, bitnim svojstvima i svrhom.³ Nikakva ideologija ne može iz ljudskoga duha izbrisati sigurnost po kojoj brak postoji samo među dvjema osobama različita spola, koje njima vlastitim i isključivim uzajamnim osobnim darivanjem teže zajedništvu svojih osoba. Na taj se način međusobno usavršavaju za suradnju s Bogom u rađanju i odgajanju novih ljudskih života.

* [Prirediteljeva napomena: od *dikaios*, grčki: pravedan, *dikastérion* je u antičkoj Grčkoj bio zbor sudaca, a po tome je nazvan *dikastérion* – vlada u hrvatsko-ugarskoj državnoj zajednici od XVII. st. te općenito viša vlast, ured, resor, ministarstvo. Prema apostolskoj konstituciji *Pastor Bonus* iz 1988., Rimsku kuriju čine *dikasteriji* i *zavodi* koji pomažu Rimskom prvosvećeniku u obavljanju njegove pastirske službe za dobro i u službi cijele Crkve i pojedinih Crkvi. Pod *dikasterijima* se razumiju Državno tajništvo, zborovi (kongregacije, ima ih devet), sudišta (tribunali, ima ih tri), vijeća (ima ih 12), te Apostolska komora, Uprava baštine Apostolske Stolice i Prefektura gospodarskih poslova Svete Stolice. *Zavodi* koji čine Rimsku kuriju jesu: Prefektura Papinskoga doma i Ured za bogoslužna slavlja Vrhovnoga svećenika. Kardinal Joseph Ratzinger bio je od 1981. do izbora za Papu, 2005., predstojnik Zbora za učenje vjere, jednoga od 28 dikasterija Rimske kurije.]

¹ Usp. Ivan Pavao II., *Govor uz Gospino pozdravljenje* 20. veljače 1994. i 19. lipnja 1994.; *Govor sudionicima plenarne skupštine Papinskoga vijeća za obitelj* 24. ožujka 1999.; *Kateizam Katoličke Crkve*, br. 2357-2359; 2396; Zbor za učenje vjere, Izjava *Persona humana* o nekim pitanjima spolne etike (29. prosinca 1975.), br. 8; Pismo *Homosexualitatis problema* o pastoralnoj skrbi za homoseksualne osobe (1. listopada 1986.) [<http://www.scribd.com/doc/190069432>]; *Neka razmišljanja o odgovoru na prijedloge zakona o nediskriminaciji homoseksualnih osoba* (23. srpnja 1992.); Papinsko vijeće za obitelj, *Poslanica predsjednicima europskih biskupskih konferencija o rezoluciji Europskoga parlamenta o homoseksualnim parovima* (25. ožujka 1994.); *Obitelj, brak i „faktične zajednice“* (26. srpnja 2000.), br. 23.

² Usp. Zbor za učenje vjere, *Doktrinalna bilješka o nekim pitanjima vezanima uz sudjelovanje katolika u političkom životu* (24. studenoga 2002.), br. 4.

³ Usp. Drugi vatikanski sabor, Pastoralna konstitucija *Gaudium et spes* o Crkvi u suvremenom svijetu (7. prosinca 1965.), br. 48.

3. Naravnu istinu o braku potvrdila je i Objava sadržana u biblijskom pripovijedanju o stvaranju, što je izraz i izvorne ljudske mudrosti u kojoj odjekuje glas same naravi. Tri su osnovne činjenice Stvoriteljeva plana s brakom, o kojima govori Knjiga Postanka.

Ponajprije čovjek, slika Božja, stvoren je kao „muško i žensko” (*Postanak* 1, 27). Muškarac i žena su jednaki kao osobe, a kao muško i žensko se nadopunjuju. Spolnost s jedne strane pripada biološkom području, a s druge u ljudskom je stvorenju uzdignuta na jednu novu, osobnu razinu, gdje se tijelo i duh sjedinjuju.

Nadalje, Stvoritelj je ustanovio brak kao oblik života u kojem se ostvaruje ono zajedništvo osoba koje uključuje i uporabu spolne sposobnosti. „Stoga će čovjek ostaviti oca i majku da prione uza svoju ženu, i njih dvoje bit će jedno tijelo” (*Postanak* 2, 24).

Osim toga, Bog je sjedinjenju muškarca i žene htio darovati osobito udioništvo u svojem stvarateljskom djelu. Stoga je muškarca i ženu blagoslovio riječima: „Plodite se i množite” (*Postanak* 1, 28). U Stvoriteljevu nacrtu, dakle, komplementarnost spolova i plodnost pripadaju samoj naravi ustanove braka.

Naposljetku, bračno sjedinjenje između muškarca i žene Krist je uzdigao na dostojanstvo sakramenta. Crkva uči da je kršćanska ženidba djelotvoran znak saveza Krista i Crkve (usp. *Efežanima* 5, 32). Ovo kršćansko značenje braka nipošto ne umanjuje duboko ljudsku vrijednost bračnoga sjedinjenja između muškarca i žene, nego ga potvrđuje i osnažuje (usp. *Matej* 19, 3–12; *Marko* 10, 6–9).

4. Nema nikakve osnove za izjednačavanje ili utvrđivanje čak ni dalekih sličnosti između zajednica homoseksualnih osoba i Božje zamisli o braku i obitelji. Brak je svet, dok su homoseksualni odnosi protivni naravnomu moralnomu zakonu. Naime, homoseksualni čini „zatvaraju spolni čin daru života. Ne proizlaze iz prave čuvstvene i spolne komplementarnosti. Ni u kojem slučaju ne mogu biti odobreni”.⁴

U Svetom Pismu homoseksualni su odnosi „osuđeni kao teško izopačenje... (usp. *Rimljanima* 1, 24–27; *Prva Korinćanima* 6, 10; *Prva Timoteju* 1, 10). Taj sud Pisma ne dopušta zaključak da su svi koji trpe od te anomalije za to osobno odgovorni, nego tvrdi da su homoseksualni čini svojstveno [bitno, iznutra] neuredni”.⁵ Isti se moralni sud nalazi i kod mnogih crkvenih pisaca prvih stoljeća⁶ i jednodušno je prihvaćen u katoličkoj Predaji.

Uza sve to, prema učenju Crkve, muškarce i žene s homoseksualnim sklonostima „treba prihvaćati s poštovanjem, suosjećanjem i obzirnošću. Izbjegavat će se prema njima svaki znak nepravedne diskriminacije”.⁷ Uostalom, takve su osobe, kao i drugi kršćani, pozvane živjeti čistoću (pozitivnu integraciju spolnosti u osobi).⁸ No, homoseksualna je sklonost „objektivno neuredna”⁹ i homoseksualni su čini „teški grijesi protiv čistoće [neporočnosti]”.¹⁰

II. STAJALIŠTA O PROBLEMU ZAJEDNICA HOMOSEKSUALNIH OSOBA

5. Suočene s pojavom zajednica homoseksualnih osoba koje stvarno postoje, građanske vlasti zauzimaju različita stajališta. Ponekad se ograničavaju na toleriranje te pojave; ponekad

⁴ *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 2357.

⁵ Zbor za učenje vjere, Izjava *Persona humana* (29. prosinca 1975.), br. 8.

⁶ Usp. primjerice sv. Polikarp, *Poslanica Filipljanima*, V, 3; sv. Justin, *Prva apologija*, 27,1–4; Atenagora, *Zauzimanje za kršćane*, 34.

⁷ *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 2358; usp. Zbor za učenje vjere, *Pismo Homosexualitatis problema o pastoralnoj skrbi za homoseksualne osobe* (1. listopada 1986.), br. 10.

⁸ Usp. *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 2359; Zbor za učenje vjere, *Pismo Homosexualitatis problema o pastoralnoj skrbi za homoseksualne osobe* (1. listopada 1986.), br. 12.

⁹ *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 2358.

¹⁰ *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 2396.

promiču zakonsko priznanje takvih zajednica uz izgovor da se, s obzirom na neka prava, izbjegne diskriminacija onih koji žive s osobom istoga spola. U nekim slučajevima čak daju prednost zakonskoj istovrijednosti homoseksualnih zajednica s brakom u pravom smislu riječi, ne isključujući ni priznanje pravne mogućnosti za posvajanje djece.

U slučajevima kad država provodi politiku stvarne snošljivosti koja ne uključuje postojanje zakona koji bi izričito davao zakonsko priznanje takvim oblicima života, valja dobro razlučiti različite vidove problema. Moralna svijest (savjest) zahtijeva da kršćani u svakoj prilici svjedoče o cjelovitoj moralnoj istini, a njoj se protive i odobravanje homoseksualnih odnosa i nepravedna diskriminacija prema homoseksualnim osobama. Stoga su korisni diskretni i razboriti zahvati čiji bi sadržaj mogao biti primjerice sljedeći: raskrinkati instrumentalnu ili ideološku uporabu te tolerancije kojoj se može pribjeći; jasno ustvrditi nemoralni karakter te vrste zajednice; upozoriti državu na nužnost da pojavu zadrži u granicama koje ne dovode u opasnost javni moral i, poglavito, da se mlade naraštaje ne izlaže iskrivljenu poimanju spolnosti i braka koje bi ih lišilo nužne obrane i uz to bi doprinijelo širenju same te pojave. One, koji polazeći od ove tolerancije žele proslijediti prema ozakonjenju posebnih prava za homoseksualne osobe koje žive zajedno, treba podsjetiti da je toleriranje zla nešto posve različito od odobravanja ili od legaliziranja zla.

Zakonskom priznanju zajednica homoseksualnih osoba ili njihovu zakonskom izjednačavanju s brakom uz pristup pravima koja su vlastita braku, dužnost je suprotstaviti se jasno i odlučno. Mora se uzdržati od svakoga oblika formalne suradnje u promulgiranju ili primjeni tako teško nepravednih zakona kao i, koliko je moguće, od materijalne suradnje na planu primjene. U toj materiji svatko se može pozvati na pravo prigovora savjesti.

III. RAZUMSKI RAZLOZI PROTIV ZAKONSKOGA PRIZNANJA HOMOSEKSUALNIH ZAJEDNICA

6. Da bi se razumjelo zašto je nužno usprotiviti se prijedlozima kojima je cilj zakonsko priznanje homoseksualnih zajednica, potrebna su neka specifično etička promišljanja, a koja su različitoga reda.

Promišljanja ispravno-razumskoga reda

Zadaća je građanskoga zakona svakako drukčija i ograničenija u odnosu na ćudoredni zakon,¹¹ ali građanski zakon ne može proturječiti ispravnom razumu, a da ne izgubi snagu obvezivanja savjesti.¹² Svaki zakon što ga donesu ljudi ima snagu zakona onoliko koliko je u skladu s naravnim moralnim zakonom koji ispravan razum prepoznaje te osobito onoliko koliko poštuje neotuđiva prava svake osobe.¹³ Zakoni skloni zajednicama homoseksualnih osoba protivni su ispravnom razumu jer zajednici dviju homoseksualnih osoba daju pravne sigurnosti slične onima koje uživa ustanova braka. Razmišljajući o vrjednotama u igri, država ne bi mogla ozakoniti te zajednice, a da ne iznevjeri dužnost promicanja i zaštite ustanove braka koja je bitna za zajedničko dobro.

Ovdje se može postaviti pitanje kako može biti protiv zajedničkoga dobra zakon koji ne nameće nikakvo posebno ponašanje, nego se ograničava na to da ozakoni činjeničnu stvarnost koja naizgled nikomu ne nanosi nepravdu. S tim u svezi valja prije svega razmisliti o postojećoj razlici između homoseksualnoga ponašanja kao privatne pojave i istoga ponašanja kao društvenoga odnosa zakonski predviđenoga i odobrenoga, do mjere da postaje jedna od ustanova pravnoga poretka. Druga pojava nije samo teža, nego poprima mnogo širi i dublji

¹¹ Usp. Ivan Pavao II., Okružnica *Evangelium vitae* o nepovrjedivoj vrijednosti ljudskoga života (25. ožujka 1995.), br. 71.

¹² Usp. Ivan Pavao II., Okružnica *Evangelium vitae*, br. 72.

¹³ Usp. sv. Toma Akvinski, *Summa theologiae*, I-II, 95. pitanje, 2. članak.

domet i na koncu bi dovela do promjena cjelokupne društvene organizacije, koje bi bile protivne zajedničkomu dobru. Građanski su zakoni strukturirajuća načela čovjekova života u okviru društva, prema dobru i prema zlu. Oni „imaju vrlo važnu i katkad odlučujuću ulogu u promicanju mentaliteta i običaja”.¹⁴ Oblici života i u njima izraženi modeli ne samo da na vani uobličavaju društveni život, nego teže u novim naraštajima promijeniti shvaćanje i vrjednovanje ponašanja. Ozakonjenje zajednica homoseksualnih osoba bilo bi stoga uzrokom pomućenju percepcije nekih temeljnih moralnih vrjednota te obezvrjeđivanju ustanove braka.

Promišljanja biološkoga i antropološkoga reda

7. U zajednici homoseksualnih osoba potpuno su isključeni biološki i antropološki elementi braka i obitelji, na kojima bi se moglo razumno temeljiti zakonsko priznanje takvih zajednica. One nisu u stanju primjereno osigurati rađanje i produžetak ljudske vrste. Eventualno pribjegavanje sredstvima, koja su im na raspolaganje stavila nedavna otkrića na području umjetne oplodnje, osim što uključuju teške nedostatke poštovanja ljudskoga dostojanstva,¹⁵ uopće ne bi promijenilo tu neprikladnost.

U zajednicama homoseksualnih osoba također je posve odsutna supružnička dimenzija koja predstavlja ljudski i uređeni oblik spolnih odnosa. Oni su, naime, ljudski kad i ukoliko izražavaju i promiču uzajamnu pomoć spolova u braku te ostaju otvoreni prenošenju života.

Kao što iskustvo pokazuje, odsutnost spolne bipolarnosti stvara zapreke normalnom razvoju djece koju se eventualno uključi u te zajednice. Njima nedostaje iskustvo majčinstva ili očinstva. Uključiti djecu u zajednice homoseksualnih osoba putem posvojenja znači zapravo činiti nasilje nad tom djecom u smislu iskorištavanja njihova stanja slabosti da bi ih se uključilo u okružje koje ne pogoduje njihovu punom ljudskom razvoju. Takva bi praksa zasigurno bila teško nemoralna i u otvorenom proturječju s načelom što ga je priznala i međunarodna *Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta*, prema kojoj je najviši interes koji u svakom slučaju treba očuvati upravo interes djeteta, najslabije i najranjivije strane.

Promišljanja društvenoga reda

8. Svoj opstanak društvo duguje obitelji zasnovanoj na braku. Neizbježna posljedica zakonskoga priznanja homoseksualnih zajednica spola jest redefiniranje braka, koji time postaje ustanova koja, u svojoj zakonski priznatoj biti, gubi bitno uporište s obzirom na čimbenike vezane uz heteroseksualnost, kao primjerice rađalačku [prokreativnu] i odgojnu [edukativnu] zadaću. Ako bi se s pravnoga gledišta brak između dviju osoba različita spola shvaćao kao jedan od mogućih brakova, pojam braka bi doživio korjenitu promjenu, s golemom štetom za zajedničko dobro. Stavljajući zajednicu homoseksualnih osoba na pravnu razinu sličnu onoj na kojoj je brak ili obitelj, država djeluje samovoljno i zapada u proturječje s vlastitim dužnostima.

U prilog ozakonjenju homoseksualnih zajednica ne može se prizivati načelo poštovanja i nediskriminacije bilo koje osobe. Razlikovanje osoba, odnosno uskraćivanje društvenoga priznanja ili blagodati posve su neprihvatljivi samo ako se protive pravednosti.¹⁶ Uskraćivanje društvenoga i pravnoga statusa braka oblicima života koji niti jesu niti mogu biti bračni ne protivi se pravednosti, nego, naprotiv, pravednost to uskraćivanje zahtijeva.

Ne može se razborito pozivati ni na načelo pravične osobne samostalnosti [autonomije]. Jedno je da pojedini građani mogu slobodno obavljati djelatnosti koje ih zanimaju i da te djelatnosti općenito ulaze u opća građanska prava na slobodu, a posve je drugo da djelovanja koja ne predstavljaju značajan i pozitivan doprinos za razvoj osobe i društva mogu od države

¹⁴ Usp. Ivan Pavao II., Okružnica *Evangelium vitae*, 25. ožujka 1995., br. 90.

¹⁵ Usp. Zbor za učenje vjere, Naputak *Donum vitae* o poštovanju ljudskoga života u njegovu početku i o dostojanstvu rađanja (22. veljače 1987.), II. A. 1-3.

¹⁶ Usp. sv. Toma Akvinski, *Summa theologiae*, II-II, 63. pitanje, 1. članak, odgovaram.

dobiti posebno i valjano zakonsko priznanje. Zajednice homoseksualnih osoba čak ni približno ne vrše uloge za koje brak i obitelj zaslužuju posebno i pravo priznanje. Naprotiv, postoje valjani razlozi za tvrdnju kako su takve zajednice štetne za ispravan razvoj ljudskoga društva, poglavito ako bi se povećao njihov stvaran utjecaj na društveno tkivo.

Promišljanja pravnoga reda

9. Budući da su bračni parovi jamci slijeda naraštaja pa su, dakle, od iznimnoga javnoga interesa, građansko im pravo udjeljuje institucionalno priznanje. Zajednice homoseksualnih osoba, naprotiv, ne zavrjeđuju posebnu pozornost pravnoga poretka jer ne obnašaju naprijed rečenu ulogu za zajedničko dobro.

Krivo je obrazloženje po kojem bi bilo nužno zakonsko priznanje zajednica homoseksualnih osoba kako bi se izbjeglo da homoseksualci koji žive zajedno, zbog jednostavne činjenice njihova suživota, izgube stvarno priznanje općih prava što ih imaju kao osobe i kao građani. Zapravo, oni – kao i svi građani s gledišta njihove privatne samostalnosti – uvijek mogu pribjeći zajedničkomu pravu za zaštitu pravnih stanja od uzajamnoga interesa. Naprotiv, teška je nepravda žrtvovanje zajedničkoga dobra i pravičnoga prava obitelji u svrhu postizanja dobara koja mogu i moraju biti zajamčena na načine neškodljive većem dijelu društvenoga bića.¹⁷

IV. PONAŠANJA POLITIČARA KATOLIKA PREMA ZAKONIMA SKLONIMA ZAJEDNICAMA HOMOSEKSUALNIH OSOBA

10. Ako su svi vjernici dužni suprotstaviti se zakonskom priznanju zajednica homoseksualnih osoba, to su osobito dužni katolički političari na temelju njima vlastite odgovornosti. Pred nacrtima zakona koji su skloni zajednicama homoseksualnih osoba moraju voditi računa o sljedećim etičkim naznakama.

U slučaju kad se zakonodavnoj skupštini po prvi put predlaže nacrt zakona skloni zakonskom priznanju zajednica homoseksualnih osoba, katolički parlamentarac ima moralnu obvezu jasno i javno izraziti svoje neslaganje i glasovati protiv nacrta zakona. Dati svoj glas za zakonski tekst tako štetan za zajedničko dobro društva težak je nemoralan čin.

U slučaju kad se katolički parlamentarac nađe pred zakonom sklonim zajednicama homoseksualnih osoba koji je već na snazi, on mu se mora na njemu moguće načine usprotiviti i svoje protivljenje obznaniti: radi se o dužnom činu svjedočenja istine. Ako zakon te vrste ne bi bilo moguće posve dokinuti, pozivajući se na upute izražene u okružnici *Evangelium vitae*, „mogao bi dopušteno ponuditi vlastitu potporu prijedlozima koji smjeraju umanjenju štete nekoga zakona te smanjenju negativnih učinaka na razini kulture i javne ćudorednosti”, pod uvjetom da je „jasno i svima poznato” njegovo „osobno posvemašnje protivljenje” takvim zakonima te da se izbjegne opasnost sablazni.¹⁸ To ne znači da bi se u toj materiji restriktivniji zakon moglo smatrati pravednim ili barem prihvatljivim zakonom; naprotiv, više je riječ o legitimnom i dužnom pokušaju da se dođe do barem djelomičnoga ukidanja nepravedna zakona kad u danom trenutku potpuno dokidanje nije moguće.

¹⁷ Osim toga, ne treba zaboraviti uvijek prisutnu „opasnost da bi neko zakonodavstvo, koje bi od homoseksualnosti tvorilo osnovu za stjecanje prava, neku osobu s homoseksualnom sklonošću zapravo moglo poticati da se proglasi homoseksualcem ili čak da traži partnera u svrhu iskorištavanja zakonskih odredaba” (Zbor za učenje vjere, *Neka razmišljanja o odgovoru na prijedloge zakona o nediskriminaciji homoseksualnih osoba* (23. srpnja 1992.), br. 14).

¹⁸ Ivan Pavao II., Okružnica *Evangelium vitae*, 25. ožujka 1995., br. 73.

ZAKLJUČAK

11. Crkva naučava da poštovanje prema homoseksualnim osobama ni na koji način ne može uključivati odobrenje homoseksualnoga ponašanja ili zakonsko priznanje zajednica homoseksualnih osoba. Zajedničko dobro zahtijeva da zakoni priznaju, promiču i štite bračnu zajednicu kao temelj obitelji, osnovne stanice društva. Zakonski priznati zajednice homoseksualnih osoba ili ih izjednačiti s brakom značilo bi ne samo odobriti nastrano [devijantno] ponašanje, s posljedicom da ga se učini uzorom u sadašnjem društvu, nego i zamračiti temeljne vrijednosti koje su zajednička baština čovječanstva. Takve vrijednosti Crkva ne može ne braniti poradi dobra ljudi i čitavoga društva.

Vrhovni Prvosvećenik Ivan Pavao II., na audijenciji udijeljenoj niže potpisanom kardinalu predstojniku 28. ožujka 2003., odobrio je ova Promišljanja, prihvaćena na redovitoj sjednici ovoga Zbora, i naložio je da se objave.

U Rimu, u sjedištu Zbora za učenje vjere, 3. lipnja 2003., na spomendan svetih mučenika Karla Lwange i drugova.

+ Joseph kard. Ratzinger, *predstojnik*

+ Angelo Amato, S. D. B., *naslovni nadbiskup Sile, tajnik*

engleski:

http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20030731_homosexual-unions_en.html

njemački:

http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20030731_homosexual-unions_ge.html

talijanski:

http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20030731_homosexual-unions_it.html

francuski:

http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20030731_homosexual-unions_fr.html

poljski:

http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20030731_homosexual-unions_pl.html

slovački:

http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20030731_homosexual-unions_sk.html

kastilski:

http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20030731_homosexual-unions_sp.html

portugalski:

http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20030731_homosexual-unions_po.html

mađarski:

http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20030731_homosexual-unions_hu.html